

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

HOÀNG THỊ HUYỀN

**TỔ CHỨC XÃ HỘI VÀ TÍN NGƯỠNG, TÔN GIÁO
CỦA NGƯỜI MÔNG Ở MIỀN TÂY CAO BẰNG
TỪ NĂM 1945 ĐẾN NĂM 2012**

LUẬN VĂN THẠC SĨ LỊCH SỬ

Thái Nguyên - 2013

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

HOÀNG THỊ HUYỀN

**TỔ CHỨC XÃ HỘI VÀ TÍN NGƯỠNG, TÔN GIÁO
CỦA NGƯỜI MÔNG Ở MIỀN TÂY CAO BẰNG
TỪ NĂM 1945 ĐẾN NĂM 2012**

Chuyên ngành: Lịch sử Việt Nam

Mã số: 60.22.03.13

LUẬN VĂN THẠC SĨ LỊCH SỬ

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Đàm Thị Uyên

Thái Nguyên – 2013

CHỮ KÝ XÁC NHẬN

NGƯỜI HƯỚNG DẪN

KHOA CHUYÊN MÔN

PGS.TS. Đàm Thị Uyên

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan rằng đây là công trình nghiên cứu của tôi, có sự hỗ trợ từ Giáo viên hướng dẫn là PGS.TS Đàm Thị Uyên. Các nội dung nghiên cứu và kết quả trong đề tài này là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất cứ công trình nghiên cứu nào trước đây.

Tác giả

Hoàng Thị Huyền

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn này tôi xin chân thành gửi lời cảm ơn đến quý thầy cô trong khoa Lịch sử - trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã quan tâm giúp đỡ chỉ bảo tận tình trong quá trình thực hiện đề tài. Nhờ đó tôi đã tiếp thu được nhiều ý kiến đóng góp và nhận xét quý báu của quý thầy cô thông qua buổi bảo vệ đề cương.

Tôi xin gửi lời cảm ơn sâu sắc nhất đến **PGS.TS Đàm Thị Uyên** đã trực tiếp hướng dẫn, định hướng chuyên môn, quan tâm giúp đỡ tận tình và tạo mọi điều kiện thuận lợi nhất trong quá trình công tác cũng như thực hiện luận văn.

Trên hết tôi xin bày tỏ lòng kính trọng và sự biết ơn sâu sắc đến gia đình đã tạo mọi điều kiện tốt nhất để tôi có thể hoàn thành tốt mọi công việc trong quá trình thực hiện luận văn. Bên cạnh đó, tôi cũng xin gửi lời cảm ơn của mình tới bạn bè và đồng nghiệp, luôn quan tâm, chia sẻ, động viên tôi trong suốt thời gian thực hiện luận văn.

Mặc dù đã rất cố gắng trong quá trình thực hiện nhưng luận văn không thể tránh khỏi những thiếu sót. Tác giả mong nhận được sự góp ý của quý thầy cô và bạn bè.

Học viên

Hoàng Thị Huyền

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
Chương I: KHÁI QUÁT VỀ MIỀN TÂY CAO BẰNG	6
1.1. Vị trí địa lý và điều kiện tự nhiên	6
1.2. Miền Tây Cao Bằng qua các thời kỳ lịch sử	11
1.3. Người Mông ở miền Tây Cao Bằng	13
1.4. Khái quát về kinh tế văn hóa của người Mông	17
1.4.1. Về kinh tế	17
1.4.2. Về văn hóa	19
CHƯƠNG 2: TỔ CHỨC XÃ HỘI CỦA NGƯỜI MÔNG Ở MIỀN TÂY CAO BẰNG TỪ NĂM 1945 ĐẾN NĂM 2012	28
2.1. Tổ chức gia đình và dòng họ	28
2.1.1. Tổ chức gia đình	28
2.1.2. Tổ chức dòng họ	33
2.2. Tổ chức làng bản	43
2.2.1. Sự hình thành bản của người Mông	43
2.2.2. Bộ máy tự quản của bản	49
2.2.3. Những luật tục về đất đai, nguồn nước, chăn nuôi và các thể thức xử phạt vi phạm	51
2.2.4. Bản (giao) với quan hệ cộng đồng về tín ngưỡng và đời sống sinh hoạt	54
2.3. Mã phải	57
CHƯƠNG 3: TÍN NGƯỠNG VÀ TÔN GIÁO CỦA NGƯỜI MÔNG Ở MIỀN TÂY CAO BẰNG TỪ NĂM 1945 ĐẾN NĂM 2012	60
3.1. Tín ngưỡng dân gian	60
3.1.1. Luận thuyết “Vạn vật hữu linh”	60
3.1.2. Thờ cúng tổ tiên và các thần che chở cho gia đình	63
3.1.2.1. Thờ cúng tổ tiên	63
3.1.2.2. Thờ cúng các thần che chở cho gia đình	67

3.1.3. Thờ cúng thần của cộng đồng giao (bản)	70
3.1.4. Tín ngưỡng liên quan đến sản xuất nông nghiệp	71
3.1.5. Tàn dư ma thuật.....	73
3.1.6. Sa man giáo	74
3.2. Tôn giáo.....	77
3.3. Giao thoa văn hóa của người Mông	84
KẾT LUẬN	88
TÀI LIỆU THAM KHẢO	91
PHỤ LỤC ẢNH	

DANH MỤC BẢNG BIỂU

Bảng 1: Bảng thống kê các xã thuộc huyện Bảo Lạc, Bảo Lâm năm 2007.....	13
Bảng 2: Bảng thống kê các thành phần dân tộc ở miền Tây Cao Bằng năm 2009.	14
Bảng 3: Bảng tổng hợp hộ dân tộc thiểu số nghèo vay vốn theo quyết định 32/QĐ -TTg và quyết định 126/QQD -TTg từ năm 2007-2009	26
Bảng 4: Các hình thái gia đình người Mông ở miền Tây Cao Bằng năm 2009 .	29
Bảng 5: Bảng thống kê các dòng họ của người Mông ở miền Tây Cao Bằng năm 2009	34
Bảng 6 : Số hộ gia đình, nhân khẩu và bản của người Mông ở huyện Bảo Lạc, Bảo Lâm.	43
Bảng 7: Bảng thống kê các dòng họ người Mông	48
ở xã Đức Hạnh- Bảo Lâm (Cao Bằng).....	48
Bảng 8: Bảng so sánh quan niệm và nghi thức thờ cúng tổ tiên.....	66
của người Mông với các dân tộc khác ở huyện Bảo Lạc (Cao Bằng)	66
Bảng 9: Bảng khảo sát số liệu người Mông theo đạo Tin Lành	82
ở huyện Bảo Lạc.....	82

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Cao Bằng là một trong những tỉnh nằm ở phía Bắc địa đầu của Tổ quốc, giữ vị trí đặc biệt quan trọng về nhiều mặt trong lịch sử dân tộc, là cái nôi của cách mạng Việt Nam. Trải qua quá trình hình thành và phát triển, mảnh đất Cao Bằng đã có một bề dày truyền thống lịch sử và văn hóa. Nơi đây từ xa xưa đã diễn ra sự cộng cư của nhiều dân tộc Tày, Nùng, Mông, Dao, Kinh, Hoa... mỗi dân tộc đó đều có những tập quán và những nét văn hóa riêng, tạo nên một Cao Bằng vừa độc đáo vừa gần gũi, mang đậm bản sắc văn hóa các dân tộc miền núi phía Bắc nước ta.

Ở Cao Bằng, dân tộc Tày chiếm tỷ lệ cao nhất, tiếp là dân tộc Nùng, Dao và Mông. Người Mông ở Cao Bằng có 3 ngành là Mông Trắng, Mông Hoa và Mông Đen cư trú tập trung nhất tại hai huyện Bảo Lạc và Bảo Lâm, trong quá trình tồn tại và phát triển của mình người Mông cùng các dân tộc thiểu số anh em khác ở Cao Bằng đã có những đóng góp quan trọng trong sự phát triển chung của tỉnh. Trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa của đất nước, việc nâng cao đời sống kinh tế, trình độ dân trí của người Mông là việc làm rất cần thiết bởi lẽ các thế lực thù địch đã và đang lợi dụng những phong tục, tập quán và tín ngưỡng nhằm lôi kéo đồng bào Mông chống phá đường lối lãnh đạo của Đảng và Nhà nước, thực hiện âm mưu “diễn biến hòa bình”. Từ thực tế đó đòi hỏi Đảng và Nhà nước cần có những chính sách đẩy mạnh phát triển kinh tế, nhằm giữ vững ổn định chính trị, xóa đói giảm nghèo, tăng cường giữ vững khối đại đoàn kết dân tộc và trật tự an ninh quốc gia.

Trong xã hội truyền thống của người Mông, tín ngưỡng tôn giáo luôn là một thành tố quan trọng, được coi là cốt lõi có ảnh hưởng và chi phối đến nhiều mặt của cuộc sống, những hoạt động tín ngưỡng tôn giáo ấy còn là yếu

tổ cốt lõi tạo dựng nên sự cố kết chặt chẽ của cộng đồng. Vì vậy, việc tìm hiểu tổ chức xã hội và tín ngưỡng, tôn giáo của người Mông ở miền Tây Cao Bằng từ năm 1945 đến năm 2012 là hết sức cần thiết qua đó, nhằm góp phần gìn giữ, bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa truyền thống của người Mông nói chung mà còn góp phần bảo tồn những giá trị văn hóa truyền thống của Việt Nam.

Với những lý do nêu trên, tôi quyết định chọn đề tài: “Tổ chức xã hội và tín ngưỡng, tôn giáo của người Mông ở miền Tây Cao Bằng từ năm 1945 đến năm 2012” làm luận văn thạc sĩ, mong muốn góp một phần nhỏ bé vào công tác nghiên cứu khoa học cũng như có một cái nhìn thấu đáo hơn, toàn diện hơn về người Mông ở Việt Nam nói chung và người Mông ở Cao Bằng nói riêng đang được nhiều nhà nghiên cứu trong và ngoài nước quan tâm.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Việc nghiên cứu tổ chức xã hội và tín ngưỡng tôn giáo của các dân tộc ở Việt Nam nói chung và của người Mông nói riêng nhằm bảo tồn phát huy và gìn giữ các giá trị văn hóa cộng đồng các dân tộc, phục vụ cho quá trình phát triển đất nước, đã và đang được các nhà khoa học quan tâm nghiên cứu.

Trong quá trình thực hiện đề tài chúng tôi đã được thừa hưởng kết quả nghiên cứu của những người đi trước đề cập đến một cách trực tiếp hay gián tiếp ở các khía cạnh khác nhau như:

- Trước hết là cuốn “*Các dân tộc ít người ở Việt Nam các tỉnh phía Bắc*” của Ủy ban khoa học xã hội Việt Nam, xuất bản năm 1978. Đây là công trình biên soạn về nguồn gốc lịch sử, đặc điểm kinh tế, quan hệ giai cấp xã hội... của các dân tộc ít người ở phía Bắc Việt Nam trong đó có dân tộc Mông. Tiếp đến tác phẩm: “*Dân tộc Mông ở Việt Nam*” (Hoàng Nam và Cư Hoà Vần), năm 1994, cuốn sách giới thiệu một cách khái quát về lịch sử di